

DEN SPROGPOLITISKE KRONIK

Tosprogethed er ikke et handicap

Anne Holmen

Lektor, Nordisk filologi,
Københavns Universitet.

Midt i november afholdt folketingets uddannelsesudvalg en høring om tosprogede børns opvækst og skolegang. Der blev især lagt vægt på børn i indskoling og børnehavealderen og fokuseret på børnenes danskundskaber, herunder på betydningen af førskoleindsatsen og modersmålsundervisningen for dansktilegnelsen. Oplægsholderne var sprog- og samfundsforskere samt repræsentanter for kommuner med forskellig praksis på området. Blandt de ca. 150 deltagere var ikke kun skolefolk, men også repræsentanter for aftagerinstitutioner, faglige og kulturpolitiske organisationer og medierne. Der var fuldt hus, og rygterne siger, at der tilmed var rift om pladserne.

Man kan spørge sig selv, hvorfor der fra det etablerede Danmarks side pludselig kan mærkes så tydelig en interes-

se for lidt under 7 % af folkeskolens elever, nemlig dem der med den nyeste revision af folkeskoleloven officielt betegnes tosprogede elever. Man kan også spørge, hvorfor det især er de yngste og de kommende skoleelever, interessen samler sig om. Der er jo længe til de ca. 22.000 tosprogede børn, som i dag er mellem 4 og 9 år, skal videre i en ungdomsuddannelse, ud på arbejdsmarkedet, være vælgere og forbrugere osv. Er der tale om en oprigtig interesse for de konkrete børns tarv og udbytte af skolegangen, eller handler interessen i virkeligheden om noget helt andet?

I den nye folkeskolelov er der tilføjet en paragraf (4a), som giver mulighed for at give tosprogede børn under den undervisningspligtige alder „*støtte til fremme af den sproglige udvikling med*

henblik på, at børnene tilegner sig dansk" (i et omfang af maksimalt tre daglige timer). Det er en tilføjelse, som udspringer af det samme spørgsmål som uddannelsesudvalgets høring: hvordan forberedes tosprogede børn bedst på skolestarten? Svarene på spørgsmålet deler sig i to hovedsynspunkter, som man kunne betegne som sprogsynspunktet og helhedssynspunktet. Den første fløj mener, at tosprogede børn først og fremmest skal udvikle et alderssvarende dansk som en forudsætning for at indgå i undervisningen på lige fod med de elever, der har dansk som modersmål. Den anden fløj opfatter dansktilignelsen som en integreret del af børnenes almene udvikling, og de prioriterer altså pædagogiske aktiviteter, der fremmer leg, begrebsdannelse, motorik og sociale relationer lige så højt som de snævert sproglige. Desuden understreger mange fortalere for helhedssynspunktet anerkendelse af modersmålets betydning for børnenes identitet og generelle udviklingsmuligheder. Fortalerne for sprogsynspunktet mener enten, at modersmålets vigtigste funktion er at støtte dansktilignelsen, eller de tillægger det kun ringe værdi i en dansk skole.

Der er udbredt enighed om, at deltagelse i pædagogiske aktiviteter i børnehaver alderen er en fordel for tosprogede børn - det giver de børn, som ikke er vokset op med dansk børnekultur, en mulighed for at få den nødvendige kompetence. Ideelt set får de her den viden om verden og de motoriske færdigheder, som skolen tager udgangspunkt i. De begynder at lære dansk, får

kendskab til danske børnebøger og får sat skub i deres egen sproglige bevidsthed. Som minimum lærer de, hvad der forventes af børn i institutionshverdagen, og hvad de kan forvente af de voksne. Ud fra denne betragtning får man med § 4a en mulighed for, at de tosprogede børn kan få del i samme børnesocialisering som alle de andre børn i landet.

Spørgsmålet er imidlertid, om § 4a er den rigtige ramme om de pædagogiske aktiviteter. Skolerne er i dag indrettet på at modtage børn, der har været i børnehaver. I stedet for i skoleregioner at oprette formiddagslegestuer med et snævert sprogligt sigte ville det være en bedre ide at skaffe plads til de tosprogede børn i de eksisterende daginstitutioner. Her har man tradition for at varetage udviklingen af hele barnet, og her kan der foregå den uformelle kontakt mellem børn, som er kernen i integrationsprocessen for børn. Det kræver naturligvis flere pladser og mere personale, en opsøgende indsats over for børnenes forældre samt en pædagogisk videreudvikling af børnehaverne med henblik på tosprogethedsspørgsmål. I den forbindelse vil det være nødvendigt med en bevidst rekruttering af tosprogede medarbejdere. Men alt dette kræver legestuerne jo også for at fungere efter hensigten.

Efter min mening er § 4a en problematisk tilføjelse til folkeskoleloven. Det skyldes ikke, at den foreslår førskoleaktiviteter for tosprogede børn, eller at den understreger behovet for, at de lærer dansk. Jeg er enig i begge betragtninger og mener endda, at det kan

være nyttigt at få dem synliggjort i debatten. Men jeg er bekymret over det handicapsyn, som tosprogethedsbetegnelsen hermed hæftes sammen med. Reelt set foreslås kompensatoriske aktiviteter af sprogpædagogisk art for en gruppe børn, der karakteriseres ved deres tosprogethed, og ikke som i øvrigt i specialpædagogikken for enkeltindivider med særlige indlæringsvanskeligheder eller sociale problemer. Derfor kan tilføjelsen ses som tegn på, at vi som sprogsamfund ikke er kommet ret langt i forståelsen af, hvad tosprogethed er; nemlig et naturligt opvækstvilkår for børn og ikke enentydig belastning i deres familiemæssige eller etniske baggrund. Ud fra denne betragtning er tilføjelsen til folkeskoleloven i bedste fald uheldig, fordi den sygeliggør et naturligt opvækstvilkår hos nogle børn, og i værste fald diskriminerende.

Tosprogede børn er lige så forskellige som alle andre børn og repræsenterer principielt samme sociale spredning i forventet skolesucces. Det særlige ved de tosprogede børn er, at de bruger og lærer dansk som andetsprog, og at de har et andet modersmål. Deres to

sprog kan være mere eller mindre udviklede, og det er en del af skolens opgave at fange forskellene i sproglige forudsætninger op og bygge videre på kompetencen. Det kan man ikke forvente, at selv den bedste førskoleaktivitet kan klare til et alderssvarende niveau på dansk inden skolestarten. Og man kan heller ikke forvente, at den vægt, der i selve skolestarten lægges på sproglig opmærksomhed og på udvikling af børnenes sproglige register, kan forberedes i førskolen eller for den sags skyld i forældrenes indsats. Der er en faglighed forbundet med denne udvikling, som hører til skolens virkefelt. Derfor kommer skolen ikke uden om at arbejde målrettet med de tosprogede elevers dansk. Efter min mening kommer skolen heller ikke udenom i højere grad at inddrage de tosprogede elevers modersmål, fordi man herigennem kan sikre, at flere tosprogede elever kommer godt i gang med såvel læseindlæringen som den øvrige faglige udvikling. Førskoleaktiviteter kan forberede eleverne på skolen, men ikke fjerne behovet for, at skolen tilpasser sig eleverne, f.eks. gennem en udvikling af sprogpædagogikken til også at omfatte dansk og andre modersmål.